

Monumentnummer*: 511827

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	15 mei 2000
Kadaster deel/nr	82907/180

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Terwolde	Voorst	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Nijbroek	D			2638
Nijbroek	D			2639
Nijbroek	D			2204
Nijbroek	D			2166

*Omschrijving***

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG. De historische tuin- en parkaanleg van de buitenplaats De Matanze gaat terug tot in de 17de eeuw, toen omstreeks 1630 op ongeveer de plaats van het huidige huis een edelmanswoning werd gebouwd. Aan deze oudste situatie herinnert nog de plaats van het huidige huis (gelegen in het water) en de rechte oprijlaan. In de 17de en 18de eeuw zou de Matanze een classicistische aanleg hebben gekend (zie hierover F.Beune en H.Post, De Matanze, ontwerp en beheersrichtlijnen, LHS Wageningen), waarbij het huis rechthoekig omgracht was en ter plaatse van het huidige koetshuis, de jachtopzienerswoning en de boerderij al bebouwing aanwezig was. In 1770 kwam De Matanze via een huwelijk in het bezit van de familie Jordens. Begin 19de eeuw liet een telg van dit geslacht, Herman Joan Jordens (1766-1851) waarschijnlijk de eerste veranderingen in landschapstijl aan de tuin aanbrengen. De gracht rond het huis werd uitgebreid met een uitloper in zuid-oostelijke richting, waarvan alleen de oostelijke oever voorzien was van een slingerend verloop. Deze vergraving zou door Frederik Bosch rond 1825 in een schets zijn vastgelegd en is afgebeeld op het Kadastraal Minuutplan uit 1832. Op dit Kadastraal Minuutplan is ook te zien dat de oprijlaan is doorgetrokken naar de IJsseldijk en dat ten noordwesten van huis en oprijlaan bebouwing is ontstaan. Rond 1855 vinden er weer veranderingen plaats; De Matanze is dan in handen van een dochter van Herman Joan, Johanna Aleida Jordens en zij zou op de fundamenten van het oude huis een nieuw hebben laten bouwen. In 1858 laat zij met medewerking van de Deventer stadswerkbaas Hendrik Jan van Leusen (1807-1881) de waterpartij vergraven, aangezien zij bezig was met de verfraaiing en verbetering van haar landgoed. (Van Leusen is in dezelfde tijd bezig met de parkaanleg van Het Schol, de buitenplaats van de broer van Johanna Aleida, Willem Herman Cost-Jordens. Cost-

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Jordens had voor het ontwerp van zijn tuin de architect Samuel A. van Lunteren in dienst genomen. Opvallend is, dat zowel Het Schol als de Matanze een ovale, door beukenhaag omgeven moestuin bezitten.) In 1876 komt de Matanze via een openbare verkoop in eigendom van H.A. Servatius, die ver- en aanbouwingen laat verrichten aan huis en bijgebouwen. In 1885 schrijft J.Craandijk in zijn Wandelingen door Nederland over het park: "een rijk en smaakvol aangelegd park, met breede paden groote gazons, schitterende bloemperken, statige boomgroepen, deftige lanen, een sierlijke waterpartij met trekkassen, moestuin, volières, stallen, portierswoning en, als middelpunt van dit alles, een zeer opmerkelijk heerenhuis. Mathanse heet dit schoone buitengoed, dat den heer Servatius uit Deventer toebehoort. Behalve het houtgewas is alles nog niet veel jaren oud." Aan het eind van de 19de eeuw had de Matanze een landschappelijke aanleg met slingerpaden, die in het noordelijke deel van de aanleg met de IJsseldijk in verbinding stonden. Ten zuidwesten van het huis zou een ovale waterpartij zijn geweest. Een gedeelte van het huidige padenverloop stamt uit die tijd, evenals de plaatsing van solitaires en boomgroepen in de open ruimte ten westen en zuidwesten van het huis. In het begin van de 20ste eeuw onderging deze aanleg een wijziging, toen er parallel aan de IJsseldijk ook een aftakking van de gracht naar het noorden werd gegraven. De oprijlaan stopt daarom nu ten noorden van het huis bij de brug. Vervolgens werd omstreeks 1930 de landschappelijke aanleg van de Matanze verrijkt met de beide zichtassen vanuit het huis op de kerk van Terwolde in noordelijke richting en naar de IJssel in oostelijke richting. De aanleg van de Matanze bestaat thans uit een rechte oprijlaan, aan weerszijden met enkele eik van ongeveer 40 jaar oud beplant, die vanaf het (niet beschermenswaardige) hoofdrijhek aan de Deventerweg tot rond het rozenperk aan de noordkant van het huis reikt. Ten noordwesten van het huis bevinden zich aan de oprijlaan het koetshuis en de dienstwoning. Het gehele noordelijke gedeelte van het park is begroeid met hoog opgaand gemengd loofhout en wordt alleen onderbroken door de zichtas naar Terwolde. Het huis zelf staat in een waterpartij in landschappelijke vorm, met uitlopers in noordelijke en zuidelijke richting, parallel aan de IJsseldijk. De waterpartij worden omgeven door gemengd loofhout, dat alleen onderbroken wordt door de zichtas vanuit het huis op de IJssel. Het parkbos is doorsneden met slingerpaden. In het geboomte ten zuiden van het huis bevinden zich enkele hoog en breed uitgeschoten buxusstruiken; vermoedelijk overblijfselen van de formele aanleg van het park. Het priel ten zuiden van de oprijlaan heeft zicht op de open ruimte ten westen en zuidwesten van het huis. Op dit terrein staan een relatief groot aantal 19de-eeuwse exotische bomen, waaronder een moerascypres, een gammacypres, esdoorn, acacia, varenbeuk en een unieke heksenkring van treurlinden. Een wandelpad loopt in een curve tussen huis en priel door naar het zuidelijke gedeelte van het park, alwaar een aftakking van dit pad onder de jachtopzienswoning op de Deventerweg uitkomt. Ten zuid-oosten van de jachtopzienswoning ligt de ovaalvormige moestuin, die voor driekwart omgeven wordt door een uitgeschoten beukenhaag, die als groenzone van historische waarde is en voor éénkwart door de moestuinmuur. Deze rode bakstenen, in Vlaams verband gemetselde moestuinmuur, wordt aan de bovenzijde door een ezelsrug afgesloten en verloopt in twee flauwe hoeken. Muur en haag dateren waarschijnlijk uit 1930. In de moestuin staan twee kassen en de restanten van twee koude bakken. De grenzen van de buitenplaats worden grotendeels door de Deventerweg (westzijde) en de IJsseldijk (oostzijde) bepaald. Aan de westzijde wordt de grens gemarkeerd door de eiken langs de Deventerweg, die in het zuiden ombuigen naar het oosten in het zogenaamde "Kromme laantje". Ongeveer halverwege dit laantje gaat de grens van de historische aanleg haaks om en wordt gemarkeerd door een monumentale, rechte buxushaag, die tot de IJsseldijk reikt. Aan het eind van de haag, halverwege de dijk, staat een monumentale beuk, die onderdeel uitmaakt van een beukengroep. Het terrein ten zuiden van de buxushaag waarop de boerderij gelegen is, hoort ook bij de historische buitenplaats, maar is in de huidige situatie (1996) visueel door de haag van de aanleg afgescheiden. Langs de IJsseldijk wordt de oostgrens bepaald door een houtwal. De noordgrens van de Matanze wordt gevormd door dicht opgaand gemengd loofhout, alleen onderbroken voor de zichtas vanuit het huis op de kerktoren van Terwolde.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG van de buitenplaats De Matanze, van algemeen belang:

- als gaaf bewaard voorbeeld van een parkaanleg in landschappelijke stijl, in diverse stadia in de 19de eeuw tot stand gekomen en een sfeerverhogend decorum voor het hoofdgebouw vormt;
- vanwege het belang voor de geschiedenis van de tuin- en landschapsarchitectuur;
- vanwege de uit de tijd van aanleg stammende solitaires en boomgroepen;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg